

Лопатинський Юрій Михайлович,
д.е.н., проф., зав.кафедри кафедри економіки підприємства
та управління персоналом,
Галицький Анджей Едуардович, аспірант,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м.Чернівці

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ АГРАРНИХ РИНКІВ

Останнім часом питання трансформації національної економіки здебільшого зійшло зі сторінок наукових праць. Серед ймовірних причин – стійке асоціювання «трансформації» як такої з процесами ринкової трансформації, значною мірою завершеними в Україні станом «на сьогодні». Але, як відомо, життя не стоїть на місці, а процес удосконалення – нескінченний. Це зумовлює доцільність подальших трансформацій різних рівнів – національних, регіональних, локальних. Пандемія коронавірусу 2019-2020 рр. (COVID-19) змушує вести мову і про трансформації глобального рівня.

Починаючи роботу над цими тезами, автори виходили з дієвості концепції лібералізму, що передбачало доцільність посилення загальної відкритості, інтегрованості структурно (а у широкому контексті і ментально) у систему міжнародних (глобальних) ринків. Пандемія COVID-19 змусила переглянути ці тези, адже у всьому світі (станом на квітень 2020 р.) спостерігається стрімкий поворот до концепції консерватизму, закритості, національної самоідентичності, традиційності, спадкоємності власного історичного досвіду. До слова, свіжі паростки цих процесів мають десятирічні коріння свого оновлення в країнах західної Європи.

Проте «трансформація до консерватизму» апріорі є оксиморон (лат. *oxymoron* від грец. *οξύμωρον* – «дотепна дурість»), адже для консерватизму характерне неприйняття трансформацій, особливо революційних. Але залишимо консерватизм консерваторам. Імовірно, завершення пандемії коронавірусу поверне світову економіку на шлях лібералізації на засадах активізації процесів глобалізації. Чи, може, дійсно «світ вже ніколи не буде таким, як

раніше»!? Життя покаже, як відбуватиметься історичний розвиток, а ворожіння «на кавовій гущі» – справа невдячна.

Крім загальних тез, згадаємо секторальні особливості, серед яких виокремимо аграрний ринок, особливе місце якого зумовлене низкою факторів (зокрема, й специфікою самого товару). Аграрний ринок має визначальне значення для України, яка стрімко набуває статусу аграрної країни. Так, агропродовольча продукція сягає половини національного експорту. Аграрний сектор – фактор національної продовольчої безпеки, що вкрай актуально і нині. Об'єкти аграрних правовідносин є основою функціонування суб'єктів аграрного ринку з метою забезпечення маржинальності агробізнесу.

З інституційного погляду аграрний ринок є багаторівневою сукупністю інституцій, інститутів і організацій, які забезпечують формування, функціонування, координацію та регулювання аграрного ринку. І саме за організаційно-функціональним атрибутом аграрний ринок можна розглядати як багаторівневу та багатофункціональну систему, яка, як відомо, перехресно класифікується за багатьма ознаками (товарною, територіальною тощо).

Як засвідчує досвід, країни з усталеною інституційною системою та дієвими організаційно-економічними механізмами стабільніші. Звісно, функціонування аграрного ринку як сфери взаємодії інтересів не позбавлене соціально-економічних суперечностей, на подолання яких і повинні бути спрямовані інституційні норми і правила, а також динамічні механізми регулювання (включаючи саморегулювання) у системі аграрних відносин та інституційної формалізації трансформаційних процесів. На кон'юнктуру національного аграрного ринку безпосередній вплив мають інтеграційні процеси (зокрема, функціонування агрохолдингів) та його суттєва залученість у світовий аграрний ринок (як у частині експорту, так і імпорту).

Тож національний аграрний ринок має бути: 1) максимально організованим; 2) структурно й інфраструктурно інтегрованим у світовий; 3) плановим (у дієвому розумінні) і стійким; 4) функціональним і ефективним. Запорукою цього мають стати структурні та інституційні трансформації. Підхід має бути системним, який забезпечує оптимальну координацію

інструментарію та механізмів збалансування різноспрямованих інтересів і імперативів.